

Opstellen

Ron Meerhof

OPSTELTEN

Een leven in het openbaar bestuur

2019

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2019 Ron Meerhof
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Omslagfoto PPE/Nancy Beijersbergen
Foto auteur Angelique van Woerkom
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 7210 1
NUR 320

debezigebij.nl

Inhoud

Voorwoord 7

Inleiding 13

Deel I – De vormingsjaren 19

Dalen (1972-1977) 50

Doorn (1977-1980) 61

Delfzijl (1980-1987) 67

Waarnemend burgemeester in Beerta

(1 december 1983-1 maart 1984) 75

Directeur-generaal Openbare Orde en Veiligheid

(1987-1992) 77

Deel II – Het grote werk 99

Utrecht (1992-1999) 101

Burgemeester van Rotterdam (1999-2008) 153

Deel III – Eindspel 297

Nawoord – door Ivo Opstelten 385

Bronnen 395

Lijst van geïnterviewden 404

Verantwoording en dankwoord 406

Fotoverantwoording 407

Namenregister 409

Voorwoord

Na zijn aftreden op 9 maart 2015 kiest Ivo Opstelten voor media-stilte. Wanneer zijn naam nog valt, is dat regelmatig in een negatieve context: de nasleep van ‘het bonnetje’, problemen rond de nationale politie, vermeende beïnvloeding van wetenschappelijke onderzoeken en zelfs de rechtsgang... Hij reageert nergens op. ‘Het hoort erbij, kennelijk. Misschien keert het weer een keer.’ Hij kent de dynamiek van de media; hij heeft er vrijwel zijn gehele carrière vooral voordeel van gehad. Wat Opstelten deed, was welgedaan. Het contrast tussen de perceptie van zijn eerste en tweede periode als minister is daarvan een sprekend voorbeeld: in zijn eerste periode werden zwakkere momenten vaak genegeerd, in zijn tweede periode uitvergroot. Sinds het oordeel over hem kritischer lijkt te zijn geworden, weet hij niet zo goed wat hij daarmee aan moet. Hij wil zijn opvolgers niet voor de voeten lopen, en partijleider Rutte al helemaal niet. Hij dient de partijbelangen het best door nergens commentaar op te geven.

Hij vindt het leuk om voor de vvd tijdens verkiezingscampagnes ergens desgevraagd op te treden, te flyeren of een bingo te leiden in een bejaardentehuis. Van partijcoryfeeën die in het openbaar kritiek uitoefenen op hun eigen partij begrijpt hij niets. Als hij in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen in het voorjaar van 2017 kennisneemt van wéér een oud-minister die diens eigen partij de maat neemt, wint zijn verontwaar-

diging over zoveel zelfingenomenheid het van zijn blijdschap over het voordeel dat die uitspraken zijn eigen partij oplevert. ‘Niet te geloven, toch!?’ roept hij naar het bezoek. En naar Mariëtte: ‘Roep me tot de orde als ik zulke dingen ga zeggen. Dat moet je me beloven!’ In de verte trekt Mariëtte slechts een wenkbrauw op. Na een halve eeuw huwelijk is het bekende ruis op de achtergrond.

Regelmatig wordt hij aangemoedigd om zijn memoires te schrijven. Dat houdt hij aanvankelijk af. Veel te vroeg, vindt hij. Er is nog een complicerende factor: Opstelten kan niet schrijven en dat weet hij heel goed van zichzelf. En hij heeft het druk. Met zijn eetclubjes, de concerten van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, roeien, fietsen, fitnessen en vooral met kijken naar sport. Hij slaat vrijwel nooit een wedstrijd van zijn club Feye-noord over, binnen- én buitenland. Bij Excelsior zit hij met de family op de Robin van Persie-tribune achter de goal. Sparta vergeet hij niet in moeilijke tijden. Alle andere sporten, vrijwel zonder uitzondering, worden op zijn minst op televisie gevolgd. Voor races diep in de nacht zet hij de wekker.

De bestuurlijke activiteiten die hij nog heeft zijn overzichtelijk en aangenaam te noemen: een stuk of tien, variërend van enkele comités van aanbeveling tot raden van toezicht. Hij houdt af en toe een toespraak, voert een gesprekje op verzoek, treedt ergens op als veilingmeester voor het goede doel en hij wordt hier en daar geïnterviewd bij bijeenkomsten of voor een tijdschrift. Samen met Mariëtte maakt hij de reizen waar het eerder niet van kwam, onder meer naar de Baltische staten, naar Rusland, Thailand, Vietnam en Ivoorkust, waar een van de dochters en enkele kleinkinderen wonen. De andere dochters en kleinkinderen wonen dichterbij. Ze zijn kind aan huis in de Prinses Julianalaan. De zeer ruime studeerkamer van Mariëtte doet dienst als speelkamer en ligt permanent bezaaid met

speelgoed. Opstelten oogt ontspannen en jaren jonger dan tijdens de laatste jaren van zijn ministerschap. Het leven is dus zoet, na de pensionering. Toch begint het te jeuken. In het voorjaar van 2016 gaat hij voorzichtig het gesprek aan met enige gegadigden die hem kunnen helpen met een boek. Mariëtte en de kinderen moedigen hem aan.

Een artikel van Elsevier-hoofdredacteur Arendo Joustra in mei 2016 geeft de doorslag. In een hoofdartikel naar aanleiding van de postuum verschenen memoires van de historicus en jurist Cees Fasseur, *Dubbelspoor*, schrijft Joustra hoe jammer het is 'dat Nederlanders die enige positie hebben bekleed het metier vaak afdoen als ijdel geschrijf, terwijl ze eigenlijk bedoelen dat ze te lui zijn om zelf de pen ter hand te nemen'. Opstelten voelt zich aangesproken. Het openbaar bestuur is voor hem het mooiste wat er is. Dat moet hij delen. Hij voert een paar gesprekken en kiest. De suggestie van een *ghost writer* wijst hij resoluut van de hand. Niemand zou geloven dat hijzelf een boek kan schrijven, zegt hij, dat gaat hij dus zeker niet pretenderen. De uitgeverij moet er een auteur bij zoeken. Ook maakt hij meteen duidelijk: hij gaat geen commentaar geven op anderen en er wordt met niemand afgerekend. Zo zit hij niet in elkaar en zo werkt zijn geheugen ook niet. Hij heeft zijn hele leven vooruitgekeken, voor rancune heeft hij geen talent en hij heeft zich trouwens nooit, door wie dan ook, tekortgedaan gevoeld.

Opstelten wil reflecteren op zijn keuze voor het openbaar bestuur, hoe dat is gelopen. Hij wil schetsen welke maatschappelijke ontwikkelingen zich voltrokken in de 45 jaar dat hij de publieke zaak diende en hoe hij daarmee is omgegaan. Hij werd burgemeester in een tijd dat Nederland 800 gemeenten telde, met een handvol partijen die sterk aan onderscheiden bevolkingsgroepen gelieerd waren en nog in hoge mate op de stemmen uit die groepen konden rekenen. Als hij bijna een halve

eeuw later terugblijkt zijn er nog 355 gemeenten over, hebben CDA en PvdA in de Tweede Kamer sámen niet meer dan 28 zetels en wordt in zijn eigen Rotterdam de helft van de zetels bezet door nieuwe partijen. Hij heeft de opkomst van die nieuwe partijen als geen andere bestuurder van nabij meegemaakt en hij wil uitleggen hoe dat zijn kijk op het bestuur en de samenleving heeft veranderd. En hij wil de kansen schetsen die hij kreeg én greep om Rotterdam en later zelfs het hele land te helpen veiliger te maken.

Er wordt gekozen voor een hybride vorm: deels memoires, deels biografie. Waar zijn geheugen tekortschiet of zijn eigen beeld van gebeurtenissen onvolledig is, zal de auteur gesprekken voeren met mensen die erbij waren. Juist ook met mensen die kritisch tegenover Opstelten staan. Ambtenaren mogen alles over hem vertellen. Over zijn eigen fouten wil hij best uitweiden, zegt hij: zoveel waren het er niet. Hij wil vooral alle mensen recht doen met wie hij dat alles heeft kunnen doen. Want in het openbaar bestuur krijg je in je eentje niks voor elkaar. Al die mensen moeten erin, vindt hij. Al moet hij daar na een paar gesprekken op terugkomen: het is onbegonnen werk, het zijn er veel te veel.

Zijn burgemeesterschappen moeten het zwaartepunt vormen: dat was het belangrijkste deel van zijn loopbaan. Rotterdam was het hoogtepunt, dat is het mooiste wat iemand in het openbaar bestuur kan overkomen. Het ministerschap was een toegift waar hij nooit op gerekend had. Dat kan wel kort, zegt hij. En zijn aftreden en de redenen daarvoor kunnen nog korter. Niks bijzonders aan.

Over een periode van bijna twee jaar keren de gesprekken toch regelmatig terug naar het einde van zijn carrière. Stukje bij beetje laat hij iets meer zien hoe hij het ervaren heeft. Dat hij daarover heeft willen vertellen, komt vooral door de aanmoedi-

gingen van juist diegenen die hij niet voor de voeten wil lopen. De hoofdrolspelers van toen stellen hem gerust. 'Ivo, vertel nou gewoon je verhaal. Maak er een mooi boek van. Dat verdient je.'

Vlaardingen, juni 2019

Inleiding

Het is dinsdag 7 mei 2002, even voor acht uur in de avond. Ruim een etmaal eerder beleefde Nederland het dieptepunt in zijn naoorlogse parlementaire geschiedenis: de moord op Pim Fortuyn. Nu staat in Rotterdam de stille tocht in diens nagedachtenis op het punt van beginnen, spontaan voortgekomen uit verdriet, woede en verwarring. Ivo Willem Opstelten staat voor het belangrijkste moment in zijn carrière.

Voor het stadhuis staan tienduizenden mensen van wie niemand precies weet wie ze zijn, wat ze verwachten of wat ze van plan zijn. De stille tocht had pas twee dagen later moeten plaatsvinden, maar duizenden trokken naar Rotterdam en creëerden daarmee een voldongen feit. De autoriteiten zijn maar beperkt in control. In Den Haag zijn de dranghekken de avond ervoor over het Binnenhof gevlogen, de volkswoede richt zich vooral op de bestuurlijke elite.

In zekere zin is Opstelten de belichaming van die bestuurlijke elite. Ooit was hij de jongste burgemeester van Nederland, nu is hij de man met 's lands grootste bestuurlijke netwerk. Het valt niet uit te sluiten dat ook hij mikpunt zal zijn van de volkswoede die is losgebarsten over de moord op Fortuyn. Hij heeft allerwegen het advies gekregen niet deel te nemen aan de stille tocht: te gevaarlijk, te onoverzichtelijk, te onvoorspelbaar.

Maar Opstelten mag een regent zijn, hij is wel een moderne regent die de burgers van zijn gemeente voortdurend opzoekt en

kent. Zo deed hij het al in Dalen, de Drentse gemeente waar hij begin jaren zeventig 's lands jongste burgemeester was. En zo heeft hij het in Rotterdam gedaan, sinds zijn aantreden in maart 1999: vaak de straat op, naar de mensen toe, praten, en vooral: luisteren. Wanneer hij zichzelf vergeet en begint te zenden, wrijft zijn vrouw het hem in: 'Stelten, luis-te-ren!'

Terug van zo'n werkbezoek deelt hij dan op het stadhuis steevast bevelen uit. Klachten en problemen moeten geadresseerd, en wel zo dat burgers merken dat de burgemeester voor ze bezig is. Alsof hij niet benoemd, maar gekozen is: zo gedraagt hij zich. Daarmee onderscheidt hij zich van veel gekozen politici die soms juist wel benoemd lijken, zo technocratisch, afstandelijk en bestuurlijk als ze zich opstellen.

Hij heeft gearzeld, deze dinsdag: wat te doen? Als altijd heeft hij zijn oor te luisteren gelegd bij zijn netwerk, de mensen die hij vertrouwt. Hij wikt, totdat Wim van Sluis, Fortuyns oude vriend en nieuwbakken wethouder van Leefbaar Rotterdam, zegt dat hij zeker meeloopt. De twee kennen elkaar nog maar een week, maar Opstelten besluit ter plekke: dan ik ook. Hij belt zijn vrouw Mariëtte. Die is druk op haar werk, moet nog even naar huis, maar zal dan ook komen.

Het is bijna acht uur, Mariëtte is er nog niet. Opstelten stapt het stadhuis uit, de Coolsingel op. Duizenden gezichten keren zich naar hem toe. Ze zien hun verdriet en woede weerspiegeld in die rijzige figuur, maar verwarring zien ze niet. Opstelten lijkt opgetrokken uit ernst en vastberadenheid.

Aan de achterzijde meldt Mariëtte zich. Ze heeft een overvolle metro aan zich voorbij moeten laten gaan en heeft het laatste stuk gehold op haar verstandige schoenen. Een bode opent de achterdeur, trekt haar bij de arm mee en duwt haar haastig de voordeur uit. Opstelten wacht tot ze naast hem staat. Dan maakt hij een traag hakkende beweging met zijn rechterarm

richting het Hofplein en zegt: ‘Kom, we lopen.’

Het Hofplein is het vertrekpunt, daar staat de kop van de stoet. Om er te komen, moet het gezelschap dwars door een op-eengepakte menigte van vele duizenden mensen. Even schieten de journaalbeelden van de avond daarvoor door Opstelstens hoofd; de woedende massa op het Plein in Den Haag, tierend tegen bestuurders. Maar hij heeft vertrouwen. Opstelten heeft altijd gekoerst op zijn radar voor sfeer. Hij k nt deze mensen en ze kennen h m.

Samen met Mariëtte zet hij de eerste stappen richting Hofplein. De menigte wijkt. ‘Daar is Oppie,’ zeggen mensen tegen elkaar en ze stappen opzij om hem door te laten. Er wordt geklapt, mensen beginnen te huilen. Gearmd lopen ze door de menigte, Opstelten voorop, schuin achter hem zijn vrouw. Mensen volgen instinctief, alsof ze vermoeden dat hij weet waar ze naartoe moeten.

Aangekomen bij de kop van de stoet formeren ze zich in een breed front: Opstelten en zijn vrouw in het midden vooraan, daarnaast de wethouders van Leefbaar Rotterdam. Achter hen lopen de overige leden van het college met tussen hen in agenten in burgerkleding en korpschef Aad Meijboom in vol galauniform, met gouden tressen en al. Daarna volgen tienduizenden mensen.

Zes teams heeft de politie klaarstaan voor deze week, ieder team twaalf uur op en twaalf uur af. Alles is geregeld, van de mensen tot en met de verbindingsapparatuur, auto’s en lunchpakketten. Op het programma stonden de finale van de UEFA-cup op woensdag en de strijd om de Amstel Cup op zondag. Dat is vier. En zoals altijd zijn er ook twee teams achter de hand gehouden voor onvoorziene gebeurtenissen. Dat is de moord op Fortuyn en deze stille tocht: onvoorzien.

Sinds de voetbalrellen van 25 april 1999 is alles op alles gezet

om te voorkomen dat er weer geschoten moet worden op de Coolsingel. Bij ieder groot evenement wordt sindsdien het centrum afgezet met ‘blauwe ringen’, zoals de afzettingen door een enorme politiemacht worden genoemd. Nu staat de deur wijd open. Concrete aanwijzingen voor gewelds dreiging zijn er niet, maar garanties dat geweld uitblijft evenmin.

Mariëtte Opstelten, moeder van vier kinderen, heeft geen moment gedacht aan de risico’s. Een burgemeester wordt beschermd door zijn gezag en als er iets is wat haar man heeft, is het dat: gezag. Ze voelt spanning, er is ontzetting en verdriet, maar angst heeft ze geen moment.

Vertrouwen is goed, controle is beter, weet korpschef Meijboom. Via zijn oortje krijgt hij aanwijzingen van de algemeen commandant in het crisiscentrum van de politie. Die houdt via camera’s, helikopters en stillen op straat de bewegingen in de gaten op het traject Hofplein-Weena-Westersingel-Westblaak; het is een wandeling van nog geen halfuur, maar het wordt het langste halfuur van Meijbooms leven.

Er liggen geen sluipschutters op de daken. Wanneer een situatie daarom vraagt, is afgelasten altijd beter. Een situatie beheersen moet op straat gebeuren, Meijboom is de souffleur. Als een verdacht groepje zich ophoudt bij een bocht in het traject, gaat de stoet er op zijn aanwijzing in een ruime bocht omheen.

Op het laatste traject op de Westblaak dringen steeds meer mensen zich naar voren; het zijn ‘bekenden’ van de politie. Meijboom zet de pas erin om ze weg te houden bij de kopgroep. Dat lukt maar deels. Op het laatste stuk van de tocht loopt helemaal vooraan een groep met op het gezamenlijk conto vele tientallen jaren aan veroordelingen wegens geweldsdelicten. Het zijn precies die mensen die de politie drie jaar lang met grote inspanning uit het centrum wist weg te houden. Nu lopen ze pal achter het stadsbestuur.

De stoet draait de Coolsingel op, het tempo ligt steeds hoger. De bestuurders beklimmen de trappen van het stadhuis en wachten op het bordes terwijl de menigte uitwaaiert. Weer gaan de ogen verwachtingsvol naar de burgemeester. Opstelten krijgt een inderhaast aangerukte megafoon aangereikt. Hij bedankt de menigte voor de waardige wijze waarop respect is betoond. Achter in de menigte begint een spreekkoor: 'Pim Fortuyn, Pim Fortuyn...' Opstelten laatste woorden verdrinken in het geroep en Meijboom, loodgrijs van spanning, loodst hem en de andere bestuurders het stadhuis in. Achter hen sluit zich een politiecor-don.

Dan is het afwachten wat de menigte doet. Meijboom staart voor zich uit, geconcentreerd luisterend naar de berichten in zijn oortje. De ene na de andere geruststellende mededeling druppelt binnen. Mensen trekken weg, richting metro en Centraal Station, en langzaam ebben ook de spreekkoren weg. Het wordt rustig en dat zal het de rest van de avond en de nacht blijven.

Later in bed draait Opstelten in zijn hoofd de film af van de gebeurtenissen van die dag. Dat is tegen zijn gewoonte. Hij slaapt in de regel zodra hij het kussen raakt. Goedgemutst weer op en dan vooruitkijken, dat is zijn stijl. Maar dit is anders, dit is groot. Het is in veel opzichten een tragisch en ellendig etmaal geweest. Tegelijk ziet hij zich bevestigd in de overtuiging die al op de middelbare school bij hem postvatte: burgemeester zijn is het mooiste wat er is.

DEEL I

De vormingsjaren

Ivo Willem Opstelten wordt geboren op 31 januari 1944 aan de Rotterdamse Gordelweg. Hij is de derde Ivo Opstelten op rij en wordt vernoemd naar zijn grootvader, die, net als diens vader vóór hem, eigenaar is van de Koninklijke Sigarenfabriek Opstelten & co, waar met de hand gerolde sigaren voor onder meer de Russische tsarenfamilie worden gemaakt. Als concurrenten hem links en rechts voorbijschieten met machinaal vervaardigde sigaren, geeft grootvader Opstelten er de brui aan en gaat hij de papiergroothandel in.

De carrièreswitch van de eerste Ivo Willem verloopt redelijk succesvol, waardoor hij zijn zoon, simpelweg Ivo gedoopt, aan het begin van de twintigste eeuw het leven van de gegoede burgerij kan laten genieten: studeren in Leiden aan de oudste universiteit van Nederland, lid worden van de plaatselijke hockeyclub en sociëteit Minerva. Vader Opstelten doorloopt een mooie, degelijke loopbaan in het bankwezen. Hij begint als directeur bij de Amsterdamsche Bank in Leiden, klimt op tot directeur bij diezelfde bank in Eindhoven en tot districtsdirecteur van de AMRO Bank in Den Haag. Uiteindelijk wordt hij directeur Kredieten in de hoofddirectie van de AMRO Bank.

Opstelten's grootvader van moederskant, opa Munniks de Jongh, reist als mijnbouwkundig ingenieur bij de Bataafse Petroleummaatschappij, een voorloper van Shell, de hele wereld over. De jonge Ivo luistert graag en met bewondering naar zijn

spannende verhalen; het beeld van olifanten die een tentenkamp in de rimboe verwoesten is hem al die tijd bijgebleven.

Hilda Munniks de Jongh, Opsteltens moeder, begeleidt als Mensendieck-therapeut kinderen met een slechte houding of problemen met hun motoriek. Ze is een warme persoonlijkheid met een doortastend karakter, niet lullen maar poetsen. Een schat van een mens, mateloos belangstellend, verzorgend, zacht en erg lief, zeggen de mensen die haar meemaakten. Ze vertoelt haar hele omgeving, vergeet de kleine Ivo daarbij bepaald niet en krijgt daar onvoorwaardelijke adoratie voor terug.

De omgang met zijn vader is gecompliceerder. Hij is de dominante factor in huize Opstelten. Een ontwikkelde man met een brede belangstelling, die eindeloos kan opgaan in dikke boeken over internationaal volkenrecht, wereldpolitiek en muziek. De liefde voor muziek wordt Ivo en zijn zusje Lily met de paplepel ingegoten. Zodra de kinderen oud genoeg zijn, worden ze meegeslept naar toneelstukken en concerten. Mozart is huizenhoog favoriet, geen uitvoering door het Brabants orkest, het Residentieorkest of het Concertgebouworkest wordt overgeslagen. Ivo en zijn zusje hebben een onbezorgde jeugd, huiselijk, met veel gezelligheid, maar soms ook wat gezapig.

Behalve cultuurminnend is vader Ivo ook behoudend en zéér voorzichtig. Zijn ideeën over hoe dingen horen zijn even rechtlijnig als talrijk. Dat maakt hem tot een uiterst betrouwbare bankdirecteur, maar ook tot een soms vermoeiende ouder. De jonge Ivo is dol op zijn vader en zal dat zijn hele leven blijven, maar hij kan niet altijd goed uit de voeten met diens vele regels en doorgaans ongevraagde goede raad. Waar zijn vaders grote betrokkenheid een onmisbare pijler onder het bestaan is, kan diens bemoeienis ook een belemmering vormen. En de eeuwige voorzichtigheid van zijn vader staat de jonge Ivo soms ronduit tegen.

Ivo en zijn neefje Henk Verweij logeren over en weer veel bij

elkaar. In vakanties wordt druk gependeld tussen alle plekken waar de families Opstelten en Verweij in de loop van de tijd naartoe verhuizen: Rotterdam, Amsterdam, Eindhoven, Oegstgeest...

De neefjes zijn hopeloos verslingerd aan sport. Als ze niet zelf bezig zijn met voetballen, hockeyen, tennissen, zwemmen of fietsen, dan luisteren ze naar sportverslagen op de radio of knippen kranten en bladen aan flarden om hun eigen sportboeken samen te stellen. De Tour de France is favoriet. Zomers lang volgen Ivo en Henk de verslagen op de radio. Ze vallen elkaar in de armen als Wim van Est in 1952 Bordeaux-Parijs wint, een jaar later juichen ze als Wout Wagtmans etappezegees boekt in de Tour de France en de editie daarop is het feest als Jan Nolten twee etappezegees pakt.

Begin jaren vijftig verhuist het gezin Opstelten naar Eindhoven. Ze betrekken een huis op driemaal vallen van het stadion aan de Aalsterweg van EVV, de Eindhovense Voetbal Vereniging. De voorloper van FC Eindhoven is in de vroege jaren vijftig een grote club in het zuiden en dé rivaal van PSV.

De jonge Ivo wordt hondstrouw fan en ziet EVV halverwege de jaren vijftig landskampioen worden. Nog kan hij de namen van veel spelers moeiteloos opdreunen: 'Jo en Frans Tebak. Jantje Louwers, de rechtsbuiten die later voor PSV zou gaan spelen. Totaal onberekenbaar, maar als hij het op zijn heupen kreeg was hij niet te stoppen. En Noud van Melis natuurlijk, wat een spits!'

Voor een sportgek is Eindhoven het paradijs. Als Ivo tien wordt, treedt hij toe tot de Eindhoven Mixed Hockey Club en gaat hij tennissen bij de gereputeerde Eindhovense Lawn Tennis Vereniging. In de weekends rijden de Opstelten stad en land af om sportwedstrijden bij te wonen. Hockeyinterlands en atletiekwedstrijden kunnen op hun warme belangstelling rekenen, maar evengoed internationale zwemwedstrijden. Het gezin zit

rustig een hele zondag in een zwembad naar Nederland-Engeland te kijken.

En er is natuurlijk school. Na de Nutsschool aan de Floralaan moet het gezin een middelbare school voor Ivo kiezen. De katholieke elite in de Eindhovense regio gaat in die tijd naar het Sint Joris College of naar het Gymnasium Augustinianum, waar Dries van Agt en Hans Gruijters het fundament leggen voor hun latere politieke carrières. Maar de Opstelten zijn vrijzinnig. Ivo senior is doopsgezind, en trouw aanhanger van Pieter Oud en de door hem opgerichte vvd. Moeder is remonstrants. Ze hebben de keuze tussen het Gemeentelijk Lyceum en het als elitair bekend staande Lorentz Lyceum. Een eenvoudige keus.

Het Lorentz Lyceum is in 1930 opgericht met financiële steun van Anton Philips en wordt vooral bevolkt door kinderen van het hoger personeel van de snelgroeiende gloeilampenfabriek. Ze komen uit alle windhoeken en de meesten hebben geen katholieke achtergrond.

Het Lorentz past bij Ivo: de sfeer is liberaal, er is veel aandacht voor sport en de school geniet enige standing. Twee gymnasium komt hij goed door, maar dan begint het te haperen. Energie heeft hij genoeg, maar die gaat niet naar de leerstof. Halverwege het derde jaar staat er op zijn rapport: wanneer ga je nou eens werken? Ivo heeft het druk met andere dingen. Veel tijd gaat op aan sporten, feestcommissies en jeugdbesturen. Hij is klassenvertegenwoordiger, maar ook de clown van de klas, als dat zo uitkomt. De exacte vakken willen maar niet lukken, hij is een echte alfa. Geschiedenis vindt hij leuk, daar haalt hij goede cijfers voor, maar andere vakken blijven achter.

En steeds vaker schuurt het met zijn vader. 'Dan mocht ik niet naar feestjes, maar ik wilde toch,' bekent Opstelten. 'Vaak had ik ze zelf helpen organiseren, dus ging ik stiekem. Daar kwamen mijn ouders op enig moment achter. Toen hebben ze